

*Samenvattingen van de voordrachten van 9 april 2022
Gemeenschappelijke vergadering met de Franse Academie*

1) Daniel Goffin: De ballonpost tijdens de oorlog van 1870

Daniel geeft ons eerst een historisch overzicht van de oorlog van 1870. Het beleg van Parijs duurde van 17 september 1870 tot 28 januari 1871. Om met de buitenwereld te communiceren richtte Parijs, onder impuls van de fotograaf Nadar, de *Compagnie de Aéroliers militaires* op.

Op 23 september 1870 was de *Neptunus*, de eerste van de 67 ballonnen die de hoofdstad zouden verlaten, klaar om te vertrekken.

Daniël presenteert een indrukwekkend aantal brieven die "met ballonpost" zijn verstuurd. Hij legt de klemtoon op brieven naar België en geeft voor elke brief de gebruikte ballon aan, de datum van vertrek en aankomst, de plaats waar de ballon landde en het gewicht van de vervoerde post.

Brief naar Brussel, op 23 december 1870 vervoerd met de ballon « Tourville ».

1) Yves Vertommen: De postrelaties met Frankrijk tijdens de periode van het médaillon (oktober 1849 - 30 juni 1866)

Yves toont ons eerst de drie postconventies die in deze periode geldig waren.

- De conventie 3 november 1847, van toepassing op 1 januari 1848.
- De conventie van 3 december 1857, van toepassing op 1 april 1858.
- De conventie van 27 februari 1865, van toepassing op 1 januari 1866.

Voor elke conventie geeft hij het port aan, die varieert naar gelang van het gewicht van de brief en van de af te leggen afstand (het grenstarief, voor een afstand van minder dan 30 km, was lager). Bovendien belicht hij de evolutie van de frankering van aangetekende of "chargé" brieven, alsook van drukwerk, kranten en tijdschriften. Het toont ook de evolutie van de tarieven voor brieven met onvoldoende frankering.

Voor elke conventie laat hij ons een indrukwekkend aantal brieven zien, waarbij hij telkens het tarief uitlegt, dat varieert naargelang het gewicht en de afstand.

Brief van januari 1851 van Nieuwpoort met bestemming Boulogne-sur-Mer.
Eerste conventie van 1847. Frankering met 6,80 F, overeenkomend met 17 porten van 40 centiemen.
Deze brief had een gewicht tussen de 127,5 en de 135 gr. (40 centiemen per 7,5 gram).

3) Charly Bruart: Samenwerking tussen België en Frankrijk om de uitwisseling van post tijdens de eerste drie maanden van de Tweede Wereldoorlog te vergemakkelijken

Hier volgt een overzicht van de voornaamste documenten door Charly getoond.

- Oprichting van een Belgische vluchtelingendienst in Parijs, vanaf 18 mei 1940, door de “Ambassade de Belgique -Services Sociaux” geïllustreerd met een brief door de buizenpost van Parijs op 18 mei 1940 verstuurd (fig. 1).

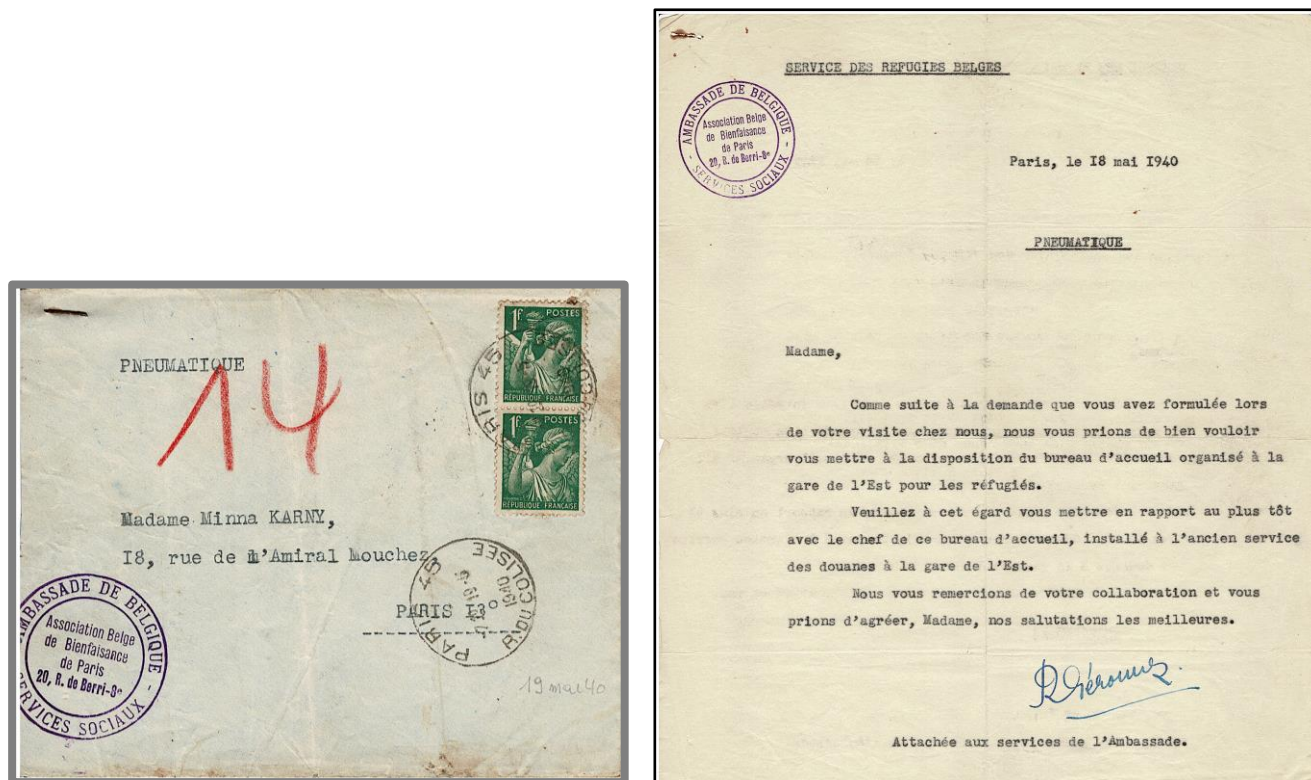

Fig. 1

- Daarna zien we een kaart van een Belgische soldaat uit het kamp van Saint-Cyprien (Pyrénées Orientales) verzonden op 18 mei 1940 met het kampstempel met vermelding ‘Service postal’.
- Antwoordkaarten voor inlichtingen over de verblijfplaats van militair- of burgerpersoneel.
- Het bureau van Moissac (Tarn et Garonne) is belast met het verzamelen van de post die nog in behandeling is, teneinde zo goed mogelijk aan de verzoeken van de militairen en de vluchtelingen te voldoen.
- Op verzoek van België besloten de Franse autoriteiten François Bovesse op 21 mei 1940 in Sète te benoemen tot Belgisch Hoge Commissaris voor het departement Hérault om de Belgische contacten tussen soldaten, vluchtelingen, enz... te bevorderen. We zien twee brieven met de stempels van de twee afdelingen: ‘Sète Hérault’ en ‘Section de Béziers’.
- Twee Belgische postkantoren werden opgericht met de instemming van de Franse autoriteiten:
 - Montpellier P.B. : geïmproviseerde rubberen stempel
 - Toulouse P.B. : dubbele cirkelstempel
- Kaart verstuurd vanuit het interneringskamp Vernet (Ariège) waar zogenaamd ongewenste buitenlanders naartoe werden gestuurd.
- Geïmproviseerde rubberen stempel: ‘Centre de Séjour surveillé, Limoux, Aude’ voorbehouden voor verdachte tegenstanders (fig. 2).

Fig. 2

- De rol van het Franse en het Belgische Rode Kruis wordt gedocumenteerd:
 - Franse Rode Kruis - Association de Femmes Françaises
 - Belgische Rode Kruis en Belgisch Vluchtelingencomité in Frankrijk - Frankrijk/België
 - Van Frankrijk naar België via het scout-centrum van Limoux (Aude)
 - Van België naar Frankrijk via de Brusselse scouts
 - Van België naar Frankrijk en vice-versa via verschillende centra van het Rode Kruis van België en Frankrijk
 - Van Frankrijk naar België via de Belgische J.O.C. in Toulouse
 - Van Frankrijk naar België 'Services de l'Aumônerie belge' (Belgisch Aalmoezeniersdienst) te Toulouse en Montpellier
 - Brieven en kaarten verzonden via het Belgische Rode Kruis via 'l'aide aux réfugiés à Bruxelles'. De brief werd opnieuw gefrankeerd tegen het binnenlands tarief met Belgische zegels en doorverzonden.

4) Dominique Hardy : Zegels van de Franse departementen in België en omgeving

De spreker presenteert “zegels” in de onder Napoleon opgerichte departementen. Hij bespreekt de geschiedenis van hun invoering en preciseert dat het gaat om met was aangebrachte lakzegels. Hij toont verschillende voorbeelden van lakzegels van de Napoleontische legers, vervolgens voorbeelden van lakzegels van Luik en Spa, in het departement Ourthe (96).

EMPIRE FRANÇAIS / POSTE / AUX / LETTRES /
N° 8
GRANDE ARMÉE

RÉPUBLIQUE FRANÇOISE /
POSTE / AUX / LETTRES
DE / SPA
96

RÉPUBLIQUE FRANÇOISE /
POSTE / AUX / LETTRES
DE / LIÈGE
96

5) Robert Abensur : Een ambassadeur van de Spaanse nederlanden in Parijs

Deze omslag, geadresseerd aan "Monsieur Le Bailly, Conseiller et M(aist)re aux req(ues)tes du Grand Conseil des ser(enissi)mes Archiducqz et leur Ambassadeur en Cour de France à Paris", is geregistreerd bij aankomst ("Re^{te}") op 15 januari 1615 met een frankering van 18 sols. De inhoud is niet samen met de omslag bewaard gebleven. Dit was de tijd van de Aartshertogen Albrecht en Isabella die de Spaanse Nederlanden regeerden tussen 1598 en 1621. Het was in deze periode van welvaart en culturele vernieuwing dat "Vlaanderen" ambassades onderhield in Parijs, maar ook in Rome en Londen.

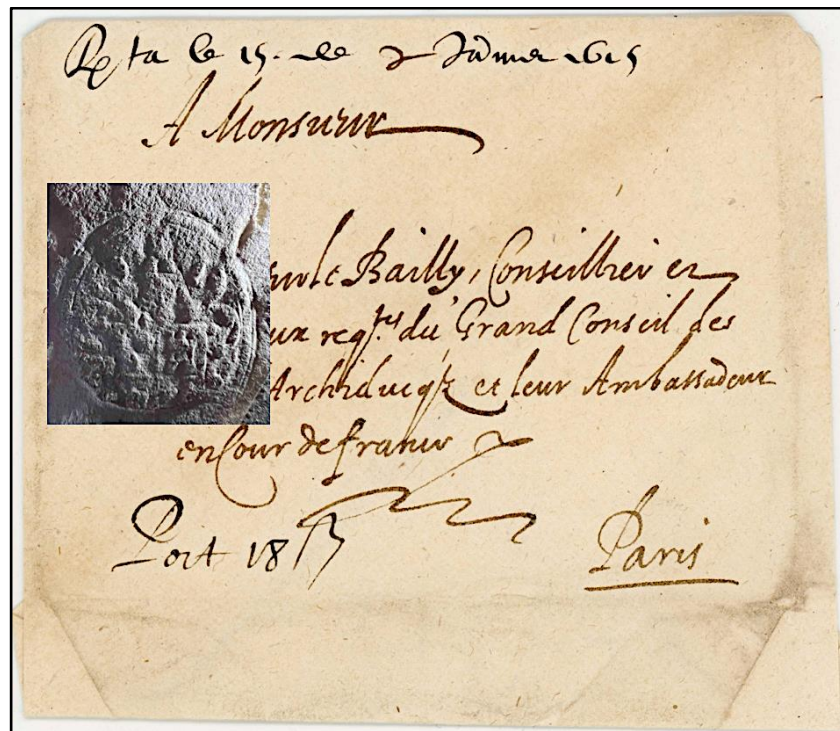

Foto met rakelings licht van het zegel dat de omslag afsluit

Renom Le Bailly (ca. 1547-1624), afkomstig van Arras, destijds raadslid en meester van de verzoekschriften van de Grote Raad van Mechelen, was van 1611 tot 1616 in functie in Parijs en werd vervolgens benoemd tot lid van de Private Raad. Het onderzoek, eerst bibliografisch en vervolgens in de archieven van Brugge, dankzij de hulp van Vincent Schouberechts, heeft het mogelijk gemaakt de afzender van de enveloppe te identificeren. Het was Philippe Prats (?-1617), wiens wapen op het zegel van de omslag staat. Hij was een van de secretarissen van de Private Raad, het hoogste regeringsorgaan van de aartshertogen, die gevestigd was in Brussel. Deze omslag bevatte diplomatieke correspondentie die van Brussel naar Parijs werd vervoerd door een koerier die daartoe was gemachtigd krachtens de postovereenkomst van januari 1601 tussen Frankrijk en Spanje. Dit akkoord regelde de verbinding met de Spaanse bezittingen in Vlaanderen en in het Italiaanse schiereiland op Frans grondgebied. De belasting van 15 sols zou kunnen overeenkomen met een zending van 2 ¼ ons, als men de belasting mag geloven van sommige brieven uit Vlaanderen naar Parijs, waarvan cijfers bewaard zijn gebleven in de rekeningen van de Spaanse ambassade in Parijs in diezelfde tijd.

6) Dominique Sollin : De Belgische Senaat in Frankrijk

Eerste Wereldoorlog : Op 20 augustus 1914 valt Brussel in Duitse handen. De regering en het parlement van België trekken naar Antwerpen, dan begin oktober naar Oostende en op 14 oktober naar Frankrijk, waar president Raymond Poincaré hen toelaat te zetelen in het Dufayel-gebouw van Saint-Adresse. Ze zullen er blijven tot november 1918.

DE BELGISCHE POST IN FRANKRIJK

Vanaf 18 oktober 1914, gebruik van de datumstempel van Le Havre.

Vervangen op 28 oktober 1914 door de datumstempel "Le Havre Spécial", gebruikt tot 14 oktober 1915.

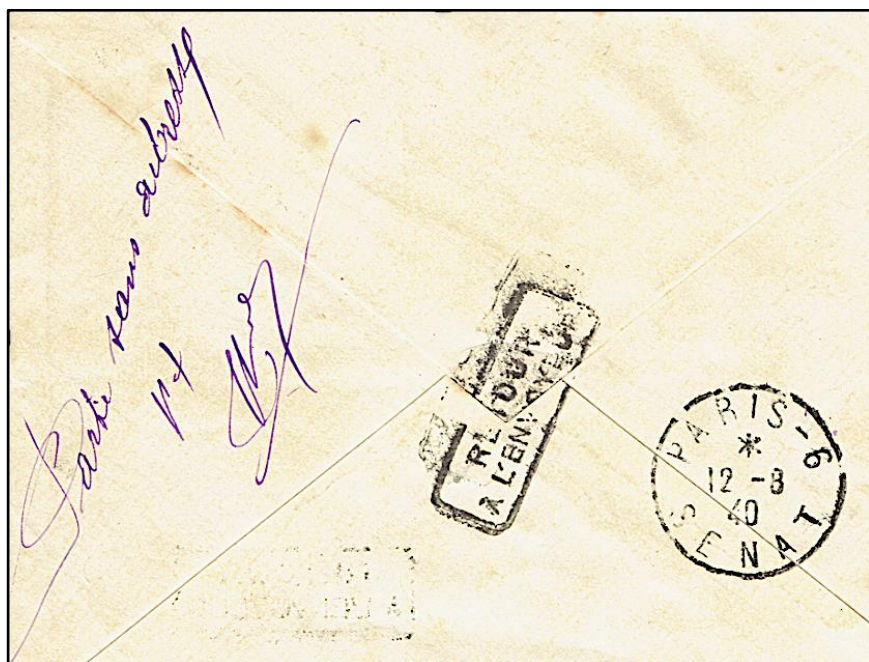
Van 15 oktober 1915 tot 22 november 1918, gebruik van een derde datumstempel, tweetalig, "Ste Adresse / Poste Belge-Belgische Post". Deze stempel komt voor ofwel op portvrije post, ofwel op een Belgische zegel, en uitzonderlijk op een Franse of Engelse zegel.

Tweede wereldoorlog : In 18 dagen veroverd het Duitse leger België. Koning Leopold III blijft in Brussel en capituleert op 28 mei 1940. Sinds 23 mei hadden de regering en het parlement besloten in ballingschap te gaan, de regering in Poitiers, het parlement in Limoges, waar het een eerste vergadering hield op 31 mei 1940, in de huwelijkszaal van het stadhuis, om in een plechtige sessie "publiekelijk hun afkeur te uiten over de capitulatie, waarvan de koning alleen het initiatief genomen had, en waarvoor hij de latere verantwoordelijkheid zou dragen".

Omslag van de Belgische senaat in Limoges, datumstempel van 4 juni 1940.
Tarief van 1 december 1939 (1 F. Voor een brief tot 20 g.)

Het is een brief verstuurd door de voorzitter van de Belgische senaat aan senator Léon Sasserath

De Belgische senator is vertrokken zonder een adres na te laten. Vandaar: terug naar afzender.
 Maar de brief wordt verkeerdelijk doorgestuurd naar de Franse senaat, waar hij aankomt op 12 augustus 1940.
 Datumstempel type 04: PARIS-6 / SENAT
 Het terugsturen naar België was niet toegelaten.

Omslag van 6 juni 1940, PARIS 6-SENAT, voor een soldaat van het Belgisch leger in Frankrijk.
 Doorgestuurd naar BPS nr. 12 met datumstempel 24 juli 1940, POSTES MILITAIRES Belgique, 1ère division d'armée.
 De bestemming kan niet bereikt worden en de brief keert terug naar afzender.
 Tarief van 1 december 1939 (1 F. Voor een brief tot 20 g.)

7) Laurent Bonnefoy : De douane-contrôle in de Franco-Belgische relaties

In de nasleep van de Eerste Wereldoorlog kwam de internationale handel tot ontwikkeling, vooral tussen naburige Europese staten.

De post was een van de middelen om de handel in goederen te bevorderen, maar deze uitwisselingen stuitten op douanekwesties en protectionistische regelingen.

De postale wereldconventie van Madrid in 1920 kon geen beslissing nemen over de machtigingen op dit gebied, ondanks voorstellen die Frankrijk reeds in 1912 had ingediend. Frankrijk begon echter, samen met andere Europese landen, het vervoer van andere goederen dan waardeloze monsters per brievenpost toe te staan.

In 1919 heeft Frankrijk het groene douaneaangifte-etiket uitgevonden om een eenvoudige en snelle identificatie van de inhoud van de goederen mogelijk te maken.

Reeds in 1921 stond een bilateraal akkoord, dat afweek van de UPU-overeenkomsten, uitsluitend aangetekende zendingen toe, en alleen in de richting België-Frankrijk. België heeft ze in de andere richting pas op 1 april 1924 officieel aanvaard.

De twee landen hebben vervolgens een douanecontrolesysteem opgezet in de postkantoren zelf, vooral in de grote steden, alsmede in de naburige wisselkantoren.

Op de filatelistische markt zijn het uiteraard zendingen van losse postzegels die het vaakst worden aangetroffen, maar ook zendingen van monsters van allerlei goederen.

Voor de uitvoer is de controle niet geformaliseerd, behalve in tijden van oorlog of politieke instabiliteit. In Frankrijk was het veel strenger, met de toepassing van deviezencontroles en de verplichting, met name vanaf begin september 1939, om aangetekende of geladen zendingen naar het buitenland te openen.

Vooral in de jaren na de Tweede Wereldoorlog werd deze controle verscherpt, ook op de gewone post, soms met onderscheppingen en zelfs inbeslagnames.

Bij invoer kunnen goederen, zelfs die welke vrij van rechten en heffingen zijn toegelaten, door de douane worden geïnspecteerd, hoewel dit aan Belgische zijde zeldzamer en discreter is. Het UPU-Verdrag van Stockholm van 1924 staat de inning toe van een toeslagtaxe voor dedouanering, die België op 1 april 1924 heeft ingevoerd onder de naam "droit de factage". Deze belasting werd aanvankelijk in de vorm van een stempel rechtstreeks op het artikel zelf aangebracht, en vervolgens op een specifiek formulier (formulier 260 in Frankrijk vanaf 1957 en formulier 264 in België vanaf eind 1945).

8) Jean-Bernard Parenti : Een Belgisch paspoort voor staatlozen

Tegen het einde van de Eerste Wereldoorlog en de Russische Revolutie waren enorme aantallen mensen ontheemd. Het aantal Russische vluchtelingen verspreid over Europa werd geschat op meer dan 1,5 miljoen.

Deze vluchtelingen waren vaak hun papieren kwijt en konden daardoor hun identiteit niet meer bewijzen. De Volkenbond zal eind 1921 een Hoog Commissariaat voor Vluchtelingen oprichten. Vervolgens, vanaf 1922, creëerde de Volkenbond een identiteits- en reiscertificaat voor Russische vluchtelingen, dat geleidelijk werd uitgebreid naar andere nationale groepen.

Dit certificaat (algemeen bekend als het NANSEN-paspoort) kende beperkte rechten toe aan de vluchteling binnen een wettelijk kader.

Vanaf 1926 werden mobiele fiscale zegels uitgegeven die specifiek waren voor vluchtelingen en staatlozen. De vluchtelingen konden identiteitsbewijzen bekomen tegen de betaling van een vergoeding van 5 goudfranken, aangetoond door een zegel, die de beeltenis toonde van Fridtjof Nansen, Hoge Commisaris voor de vluchtelingen bij de Volkenbond (links van de foto van de eigenaar van het paspoort hieronder afgebeeld).

ROYAUME DE BELGIQUE
MINISTÈRE DES AFFAIRES ÉTRANGÈRES

Bruxelles, le 4 mars 1927

Certificat d'Identité N° 2074-

Valable jusqu'au quatre juin mil neuf cent vingt sept.
pour se rendre en tous pays étrangers
et pour le retour en Belgique par toutes voies de passage.

Ce visa est valable jusqu'au quatre juillet 1927.
soit mil neuf cent vingt sept.
Bruxelles, le quatre mars 1927.

Pour le Ministre des Affaires Étrangères.
Le fonctionnaire délégué.

Nom de famille: *Makharoff*, *Jassiloff*
Prénoms: *Lev* Lieu et date de naissance: *Rehangel, le 6 octobre 1880*
Nom de famille du père: *Makharoff*
Nom de famille de la mère:
D'origine russe: / n'ayant acquis aucune autre nationalité
Profession: *com*
Ancien domicile en Russie:
Résidence actuelle: *Molne St Lambert*

Signalement:

Age: *46 ans*
Cheveux: *gris*
Yeux: *brun*
Nez: *mince*
Visage: *ovale*
Signes particuliers:
Observations:

Le fonctionnaire délégué certifie que la photographie et la signature apposées ci-contre sont bien celles du présent document:

En nom du Ministre des Affaires Étrangères:
Le fonctionnaire délégué

Ce certificat est délivré conformément aux résolutions de la Conférence convoquée par le Dr Nansen, Haut Commissaire pour les Réfugiés Russes, à Genève, le 3-5 juillet 1922. Il cessera d'être valable si le porteur plénier, ou un moment quelconque, en Russie. Il est délivré uniquement pour fournir aux réfugiés.

gées russes un certificat d'identité pouvant tenir lieu de passeport provisoire: il ne préjuge pas de la nationalité du porteur et est sans effet sur celle-ci. Il est interdit de rallonger ce certificat, sous peine de lui faire perdre sa validité. — Après expiration de sa validité ou s'il n'est plus employé, ce certificat doit être renvoyé au Ministère des Affaires Étrangères à Bruxelles.

VISAS BELGES
PROLONGATIONS ET NOUVELLES
DESTINATIONS

Visé sous le N° 2074 pour permettre au titulaire
présent certificat de se rendre en tous pays étrangers et
revenir ensuite en Belgique par toutes voies de passage.
Ce visa est valable jusqu'au quatre juillet 1927.
soit mil neuf cent vingt sept.
Bruxelles, le quatre mars 1927.

Pour le Ministre des Affaires Étrangères.
Le fonctionnaire délégué.

VISAS ÉTRANGERS
VISA POUR UN VOYAGE
ALLER ET RETOUR, pour trois semaines
8.3.27

376
8/3/1927
81CM34342
14/1/16
98 francs

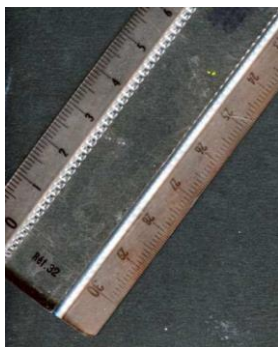
VSTUPNÍ VÍSA
JEDNORÁZOVÝ
Prostřednictvím
do Prahy
25.5.1927

Průkaz
25.5.1927

COVAT-SARAJEVO
DE PEIGNIE
10 MAI 1927

9) Jean-François Brun : De derde dimensie

De karakteristieken van een postzegel, behalve wat hij afbeeldt, zijn zijn afmetingen: hoogte en breedte. Vanaf het begin hebben de verzamelaars met grote nauwkeurigheid de afmetingen van hun postzegels gemeten.

Het Postmuseum bewaart de archieven van de Commissie van Munten en Medailles, die belast was met het aanmaken van de Franse postzegels. Er werd een uitgebreide correspondentie uitgewisseld tussen de betrokkenen, aangaande de tanding van de zegels. De auteur haalt hier twee voorbeelden aan uit deze correspondentie:

- De brief geschreven op 8 mei 1961 door Anatole Hulot, directeur van het Zegelatelier.

Nos feuilles de timbres peuvent par suite de différences soit dans la confection, soit dans l'état hygrométrique du papier au moment de l'impression, varier en hauteur et en largeur de 0, à 5 millimètres dans un sens, et de 0, à 4 millimètres dans l'autre, ces variations ne sont pas proportionnelles pour les mêmes feuilles, telle feuille qui aura subi une réduction maxima de 5 millimètres dans un sens, sera restée au minima de rétrécissement, dans l'autre

- Désiré-Albert Barre, Graveur-generaal van het Muntatelier, brengt op 28 april 1861 verslag uit over zijn bezoek aan Londen van de "Inland Revenue", die belast was met de tanding van de Britse postzegels.

Les feuilles anglaises sont très hautes relativement à leur largeur; dans l'application, on ne tient pas compte du rétrécissement en largeur. La réduction en hauteur varie de 0, à 6 millimètres et il y a environ un millimètre d'intervalle entre les timbres; cinq outillages différents permettent, à la suite d'un classement par à peu près, en 5 catégories de feuilles, de perforer les timbres à peu près d'un millimètre près, dans l'espace blanc existant entre eux, un grand nombre de feuilles se trouvent perforées sur les timbres même et non pas dans leur séparation.

Uit deze twee topgetuigenissen blijkt duidelijk dat er, meteen na de uitgifte van de postzegels, reeds significante verschillen in hoogte en breedte vastgesteld waren.

De huidige technieken laten ons toe om deze markante schommelingen in de afmetingen aan te tonen.

Maar, bovenop de hoogte en de breedte, moet er ook rekening gehouden worden met de dikte van het papier van de postzegels. Sommige zegels kunnen gekoppeld worden aan een uitgifte volgens de dikte van het papier. Een goed voorbeeld zijn de Zwitserse zegels “zittende Helvetia”, die afkomstig zijn van verschillende uitgevers.

Deze dikte kan bepaald worden met een palmer met digitale meting.

Palmer digital

0,074

0,081

0,076

Dat is geldig voor talrijke andere zegels van deze periode, zoals de eerste zegels van Noorwegen en de Épaulettes en Médaillons van België.

In het midden van de 19de eeuw was het, spijs de kwaliteit van de graveurs en de drukkers, onmogelijk om zo nauwkeurig te zijn als thans. Het gebruik van digitale technieken veralgemeent zich, maar definitieve besluiten trekken aan de hand van de modernste meettechnieken en van de fijne middelen waarover de experts nu beschikken blijft een illusie.